

О.Г. Іваненко, д.г.н, І.В. Катинська, асп.
Одеський державний екологічний університет

РОЗРАХУНОК ВИНЕСЕННЯ НАФТОПРОДУКТІВ ПОВЕРХНЕВИМ СТОКОМ РІЧКИ ЛАТОРИЦІ

У статті наводиться короткий опис аварійної ситуації, що відбулася 17 вересня 2003 року на річці Латориця, та виконується розрахунок винесення нафтопродуктів річковим стоком.

Ключові слова: нафтопродукти, концентрація нафтопродуктів, стік води, розрахунок винесення нафтопродуктів.

Вступ. В цій статті досліджується аварійна ситуація, що сталася 17 вересня 2003 року на річці Латориця. Причиною аварії став розрив траси нафтопроводу на 232-ому км в с. Підполоззя Воловецького району.

З 17.09.2003 р. по 27.09.2003 р. спеціалістами Закарпатського обласного виробничого управління по меліорації та водному господарству проводився відбір проб води в семи місцях вздовж річки Латориці: 200 м від місця аварії – с. Підполоззя Воловецького району, 10 км, 13 км від місця аварії – вище с. Ганьковиця Свалявського району, 26 км, 27 км від місця аварії – вище с. Неліпино Свалявського району, 32 км від місця аварії – після с. Пасіка Свалявського району, 111 км від місця аварії – м. Чоп Ужгородського району, Держжордон зі Словаччиною.

Метою статті є розрахунок винесення нафтопродуктів річковим стоком.

Матеріали і методи дослідження. Нафтопродукти відносяться до числа найбільш розповсюджених та небезпечних речовин, які забруднюють поверхневі води. Нафта і продукти її переробки є надзвичайно складними, змінними і різноманітними сумішами речовин (низько- й високомолекулярні граничні, неграничні аліфатичні, нафтенові, ароматичні вуглеводні, кисневі, азотисті, сірчисті сполуки, а також ненасичені гетероциклічні сполуки типу смол, асфальтенів, ангідридів, асфальтенових кислот). У момент попадання у воду основна маса нафтопродуктів зосереджується у плівці. З часом при віддаленні від джерела забруднення відбувається перерозподіл між основними формами міграції, направлений в бік підвищення частки розчинених, емульсованих, сорбованих нафтопродуктів, і відповідне зменшення їхнього складу в плівці [1].

Несприятливий вплив нафтопродуктів різним чином позначається на організмі людини, тваринному світі, водній рослинності, фізичному, хімічному і біологічному стані водойми. Низькомолекулярні аліфатичні, нафтенові і особливо ароматичні вуглеводні, які входять до складу нафтопродуктів, впливають токсично і в деякій мірі наркотично на організм, вражаючи серцево-судинну і нервову системи. Нафтопродукти обволікають оперення птахів, поверхню тіла та органи інших гідробіонтів, спричиняючи захворювання і загибель.

В присутності нафтопродуктів вода набуває специфічного смаку і запаху, змінюється її колір, рН, погіршується газообмін з атмосферою. Наявність запаху обумовлена самими нафтопродуктами та продуктами їхнього хімічного і біохімічного окислення, серед яких зустрічаються сполуки більш токсичні, ніж вихідні речовини [2].

Роздільне визначення розчинених емульсованих, сорбованих і плівкових нафтопродуктів пов'язано з експериментальними ускладненнями і виконується в спеціальних дослідженнях. В рутинному аналізі емульсовані розчинені і сорбовані на твердих частинках суспензій нафтопродукти звичайно визначають сумарно.

Методи визначення нафтопродуктів дуже різноманітні, включають етап

хроматографічного відділення вуглеводних від сторонніх речовин. Для видалення нафтопродуктів із води запропоновано багато розчинників, з яких найбільше використання отримали діетиловий спирт, гексан, пентан, петролейний ефір, хлороформ, чотирихлористий вуглевод. Останній має переваги перед іншими, оскільки він не горючий, мало розчинний у воді і достатньо ефективно видаляє як розчинені вуглеводні, так і вуглеводні, сорбовані органічними і мінеральними суспензіями. Крім того, чотирихлористий вуглевод екстрагує порівняно небагато сторонніх органічних речовин.

Для кількісної оцінки нафтопродуктів запропоновано багато методів, кожен з яких, однак, не задовольняє вимоги щодо чутливості, простоти і надійності аналізу

Низка методів, які широко застосовуються в аналізі стічних вод (пікнометричний, рефрактометричний, колориметричний, нефелометричний), через низьку чутливість мало придатні в аналізі поверхневих вод. З цієї ж причини небажано використання в аналізі поверхневих вод вагових методів, які можуть давати помилкові результати через втрати летких компонентів нафтопродуктів.

При оцінці сумарного складу нафтопродуктів більш ефективно використовувати оптичні методи визначення (ІК – , УФ – спектрофотометричні і люмінесцентні), які мають більш високу чутливість (до 0,02 мг/дм³) порівняно з газовою хроматографією та характеризуються простотою виконання аналізу; властивості, які лежать в основі цих методів (поглинання в ІК – , УФ – областях спектра і люмінесценція), розрізняються для вуглеводнів різних класів. Тому зміна складу нафтопродуктів звичайно позначається на цих властивостях [1].

Нафтопродукти є забруднювальними речовинами антропогенного характеру. Виконана статистична обробка часових рядів концентрацій нафтопродуктів і відповідних витрат води на ряді річок однозначно підтвердила відсутність кореляційної залежності між цими показниками. Абсолютні значення коефіцієнта кореляції не перевищують 0,3.

Відсутність зв'язку між концентрацією нафтопродуктів і витратою води дозволяє рекомендувати для розрахунку винесення нафтопродуктів р. Латориця наступну формулу

$$G = \bar{C} \cdot Q \quad (1)$$

де G - кількість винесених нафтопродуктів за розрахунковий період, г/с;

$\bar{C}$ - середня арифметична концентрація нафтопродуктів, г/м³;

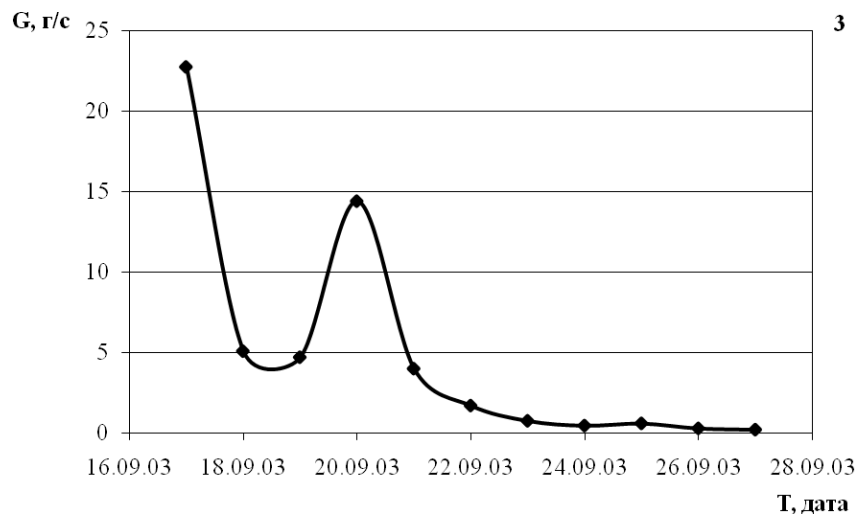
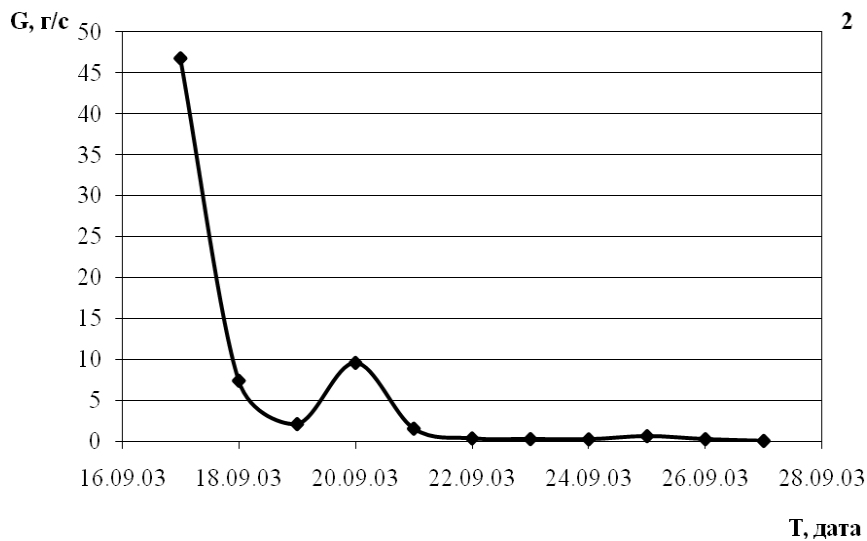
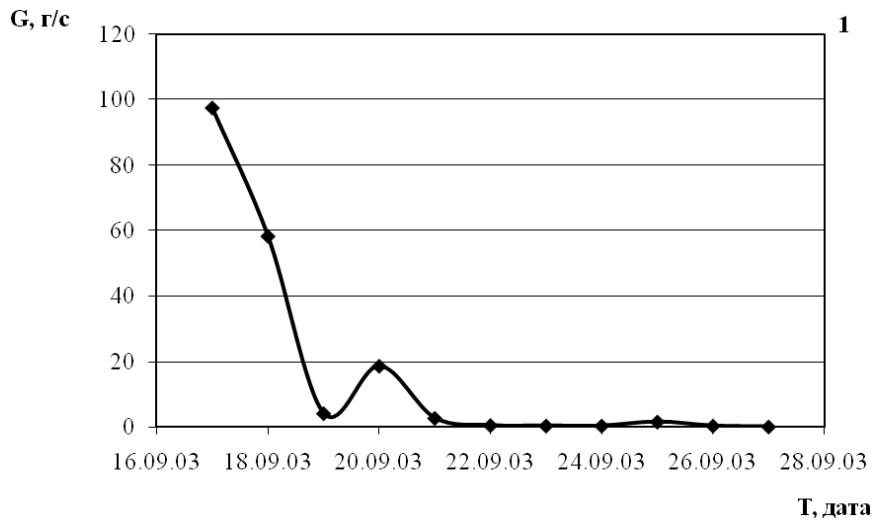
Q - витрати води за цей період, м³/с [3].

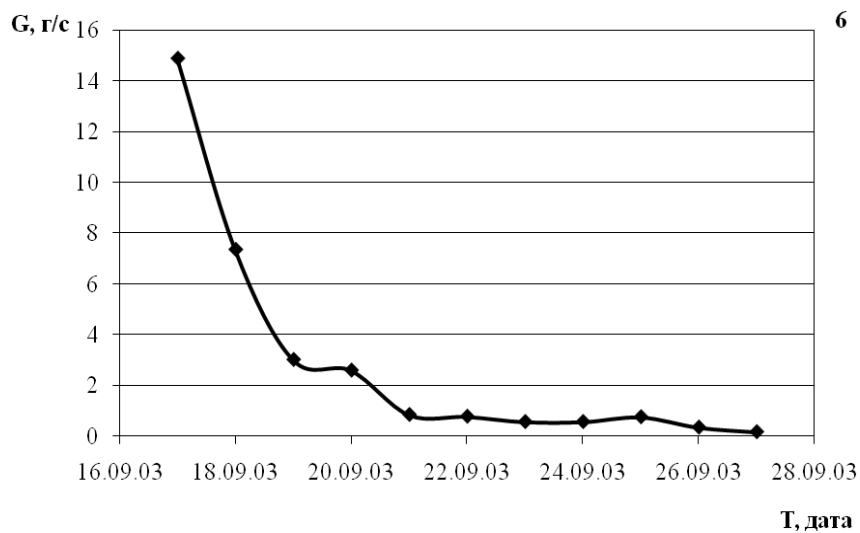
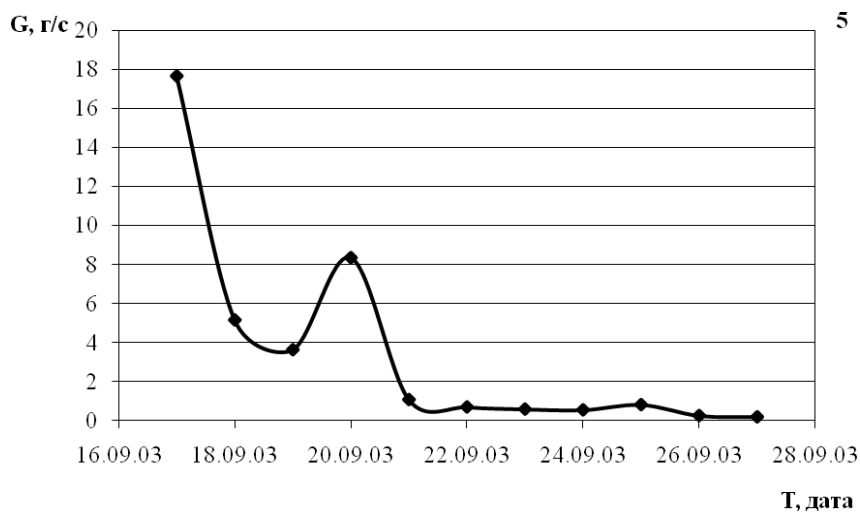
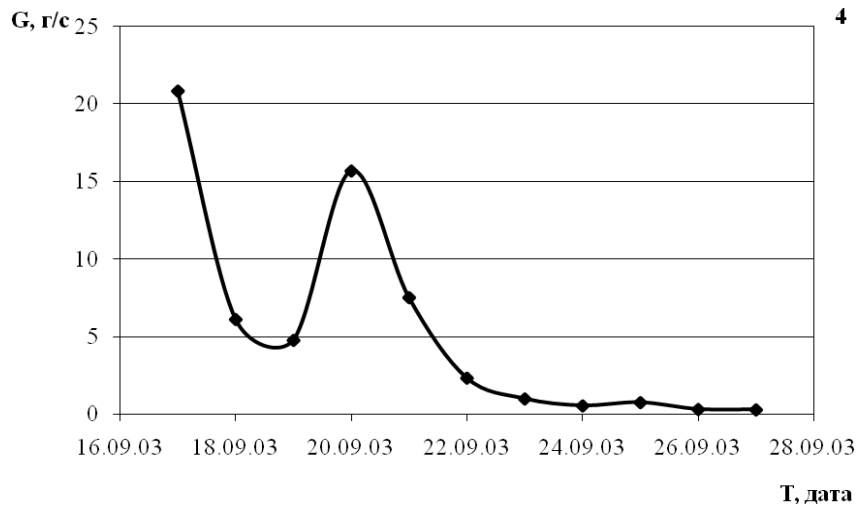
Початковими розрахунковими даними є строкові матеріали спостережень за концентраціями нафтопродуктів і витратами води, що спостерігалися під час аварії на наступних постах: 10 км (с. Підполоззя – с. Ганьковиця), 13 км (с. Ганьковиця), 26 км (с. Ганьковиця – с. Неліпино), 27 км (с. Неліпино), 32 км (с. Неліпино – с. Пасіка), 111 км (с. Пасіка – м. Чоп).

Результати дослідження та їх аналіз. Найбільше значення концентрації нафтопродуктів по всіх постах спостерігалось 17.09.03 р. і складало: 10 км від місця аварії – 112,05 г/м³, 13 км – 53,57 г/м³, 26 км – 12,45 г/м³, 27 км – 7,5 г/м³, 32 км – 5,8 г/м³, 111 км – 3,85 г/м³. Найменше значення концентрацій нафтопродуктів на постах спостерігалось 27.09.03 р. і складало: 10 км від місця аварії – 0,125 г/м³, 13 км – 0,1 г/м³, 26 км – 0,15 г/м³, 27 км – 0,15 г/м³, 32 км – 0,075 г/м³, 111 км – 0,05 г/м³.

На рис. 1 зображено динаміку хвилі винесення нафтопродуктів річковим стоком р. Латориця з 17.09.03 р. по 27.09.03 р. на ділянках між постами. Найбільше значення

G винесення нафтопродуктів спостерігалось 17.09.03 р. по всіх постах: 10 км від місця аварії – 97,48 г/с, 13 км – 46,76 г/с, 26 км – 22,78 г/с, 27 км – 20,85 г/с, 32 км – 17,69 г/с, 111 км – 14,9 г/с. Найменше значення G винесення нафтопродуктів спостерігалось 27.09.03 р. по всіх постах і складало: 10 км від місця аварії – 0,1 г/с, 13 км – 0,076 г/с, 26 км – 0,19 г/с, 27 км – 0,26 г/с, 32 км – 0,18 г/с, 111 км – 0,17 г/с.

1 – с. Підполоззя – с. Ганьковиця; 2 – с. Ганьковиця; 3 – с. Ганьковиця – с. Неліпино; 4 – с. Неліпино;
5 – с. Неліпино – с. Пасіка; 6 – с. Пасіка – м. Чоп

Рисунок 1 – Динаміка хвилі винесення нафтопродуктів.

Висновки.

1. Було досліджено динаміку забруднення нафтопродуктами вод р. Латориця внаслідок аварії в с. Підполоззя Воловецького району 17.09.03 р. і виконано розрахунок винесення нафтопродуктів річковим стоком р. Латориця.

2. Встановлено діапазон мінливості концентрації нафтопродуктів ($0,05 \text{ г/м}^3$ – $112,05 \text{ г/м}^3$). Мінімальне значення спостерігалось 27.09.03 р. на посту с. Пасіка – м. Чоп (держкордон), максимальне – 17.09.03 р. на посту с. Підполоззя – с. Ганьковиця; максимальне значення G спостерігалось 27.09.03 р. на посту с. Підполоззя – с. Ганьковиця і складало $97,48 \text{ г/с}$, мінімальне – 27.09.03 р. на посту с. Ганьковиця і складало $0,076 \text{ г/с}$.

3. Згідно з екологічною класифікацією якості поверхневих вод суші та естуаріїв за критеріями вмісту специфічних речовин токсичної дії встановлено, що під час аварії і під час проведення моніторингу стану забруднення за вмістом нафтопродуктів, воду р. Латориця можна віднести до V класу VII категорії якості вод [4].

4. Згідно з класами та категоріями якості поверхневих вод суші та естуаріїв України за екологічною класифікацією, на момент дослідження стан вод р. Латориця – дуже поганий, забрудненість – дуже брудні [4].

5. Спостереженнями встановлено, що максимальне значення концентрації – $112,05 \text{ г/м}^3$. Враховуючи, що ГДК нафтопродуктів у водоймах загальносанітарного користування дорівнює $0,3 \text{ мг/дм}^3$, а ГДК рибогосподарського значення – $0,05 \text{ мг/дм}^3$, це в багато разів перевищує норму.

Список літератури

1. *Руководство по химическому анализу поверхностных вод суши* / Под ред. А.Д. Семенова. – Л.: Гидрометеиздат, 1977. – 540 с.
2. *Сахаев В.Г., Щербицкий Б.В.* Справочник по охране окружающей среды. – Киев: «Будівельник», 1986. – 152 с.
3. *Матвеева Н.П., Тарасов М.Н., Крючков И.А., Баранов В.С.* Расчет выноса нефтепродуктов речным стоком и оценка его достоверности // *Гидрохимические материалы*. – 1991. – Т. СХ. – С. 38-44.
4. *Романенко В.Д., Жукинський В.М., Оксіюк О.П., та ін.* Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями. – Київ: «СИМВОЛ-Т», 1998. – 28 с.

Расчет выноса нефтепродуктов поверхностным стоком реки Латорицы.

Иваненко А.Г., Катинская И.В.

В статье дается краткое описание аварийной ситуации, которая произошла 17 сентября 2003 года на реке Латорице, и выполняется расчет выноса нефтепродуктов речным стоком.

Ключевые слова: *нефтепродукты, концентрация нефтепродуктов, сток воды, расчет выноса нефтепродуктов.*

Calculation of wash-out of oil hydrocarbons by the surface flow of river Latoritsi.

Ivanenko O.G., Katins'ka I.V.

The brief description of emergency situation, which happened on September, 17, 2003 on the river Latoritsya, is described in the article, and the calculation of wash-out of oil hydrocarbons is executed.

Keywords: *oil hydrocarbons, concentration of oil hydrocarbons, flow of water, calculation of wash-out of oil hydrocarbons.*